

Spēju veidošana efektīva sociālā dialoga nodrošināšanai Eiropas Savienībā

Ievads

Šā ziņojuma galvenais mērķis ir sniegt ieguldījumu sarunās par to, kā *Eurofound* var veicināt sociālo partneru spēju veidošanu efektīva sociālā dialoga nodrošināšanai. Ziņojuma konkrētie mērķi ir informēt par līdz šim noteiktajiem spēju trūkumiem, vajadzībām un problēmām un tās analizēt, atbalstīt iespējamus risinājumus un ierosināt norādes politikas veidošanai saistībā ar turpmāko rīcību.

Ziņojums ir izstrādāts, pamatojoties uz *Eurofound* veikto sava līdzšinējā darba pārskatu un citiem avotiem. Šā pārskata mērķis bija noteikt sociālo partneru spēju veidošanas vajadzības un iniciatīvas saistībā ar darba koplīguma slēgšanas sarunu valsts regulējumu, līdzdalību Eiropas sociālajā dialogā un Eiropas pusgadā, kā arī dalības un dalībniekiem paredzēto pakalpojumu pilnveidošanu. *Eurofound* un tā ieinteresētās personas 2018. un 2019. gadā noteica ar spējām saistītās vajadzības un problēmas, kas ir jārisina, un apsprieda to, kā projekta konstatējumus varētu izmantot turpmākajā darbā, lai veicinātu spēju veidošanu attiecībā uz sociālo dialogu valsts līmenī.

Nemot vērā apstākli, ka šī izpēte tika pabeigta pirms Covid-19 izplatīšanās, ziņojumā ir īsi pieminētas situācijas izmaiņas. Izpēte tika veikta pirms Apvienotās Karalistes izstāšanās no Eiropas Savienības 2020. gada 31. janvārī. Attiecīgā gadījumā konstatējumi ir ziņoti par ES dalībvalstīm un Apvienoto Karalisti.

Politikas konteksts

Sociālā dialoga atsākšanas ietvaros bijušais Komisijas priekšsēdētājs *Jean-Claude Juncker* 2014. gadā aicināja likt lielāku uzsvāru uz valsts sociālo partneru spēju veidošanu.

Eiropas starpnozaru sociālie partneri 2015. gadā sagatavoja kopīgu paziņojumu, kuru tie vēlāk, 2016. gada janvārī, apstiprināja. Šajā deklarācijā ir uzsvērts, ka nav spēkā plāna attiecībā uz sociālo dialogu, tomēr tajā ir izklāstīti pamatprincipi attiecībā uz sociālo partneru līdzdalību ES līmenī un to, kā uzlabot un padarīt efektīvāku sociālo dialogu un sociālo partneru spēju veidošanu dalībvalstīs.

Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības padome (*EPSCO* padome) 2016. gada 16. jūnijā pieņēma secinājumus, kuros tā uzsvēra sociālo partneru spēju veidošanas nozīmi valsts un nozaru līmenī. Eiropas starpnozaru sociālie partneri, Eiropas Komisija un Eiropas Savienības Padomes prezidentvalsts Nīderlande 2016. gada 27. jūnijā parakstīja četrpusēju paziņojumu "Jauns sākums sociālajam dialogam". Dokumentā ir uzsvērtā tā parakstītāju apņemšanās turpināt sociālo partneru spēju sekmēšanu. Septītajās nodarbinātības pamatnostādņēs, kas tika pieņemtas 2018. gada 16. jūlijā, ir uzsvērtā jēgpilnas sociālo partneru iesaistes nozīme sociālo un nodarbinātības politikas programmu izstrādē un īstenošanā, tostarp atbalstot sociālo partneru spēju palielināšanu.

Eiropas sociālo tiesību pīlāra 8. principā ir noteikts, ka ir jānodrošina atbalstīt sociālo partneru spēju veicināt sociālo dialogu. Vienotajā nodarbinātības ziņojumā (2019), ko *EPSCO* padome pieņēma 2019. gada 15. martā, Komisija un Padome atkārtoti uzsvēra, ka uzlabotas spējas būtu jāuzskata par labi funkcionējošu un efektīvu trīspusēja sociālā dialoga sistēmu kopsaucēju. Eiropas starpnozaru sociālo partneru darba programmā 2019.–2021. gadam ir noteikts, ka spēju veidošanas darbības joprojām ir prioritāte. Visbeidzot, 2020. gada janvārī jaunā Komisija priekšsēdētājas *Ursula von der Leyen* vadībā atkārtoti apliecināja Komisijas nodomu sekmēt sociālo dialogu un darba koplīguma slēgšanas sarunas un palielināt sociālo partneru spējas ES un valsts līmenī.

Galvenie konstatējumi

Ziņojumā ir kartēti un noteikti veiksmīgi SDO, SDO Starptautiskā mācību centra un Eiropas Savienības organizētas spēju veidošanas piemēri.

Valsts līmenī kartēšanas ietvaros divās vispārējās jomās ir noteiktas turpmāk uzskaitītās problēmas.

Strukturāli trūkumi un šķēršļi:

- sociālo partneru nepietiekamās spējas, pārstāvības un sarunu vešanas pilnvaru trūkums
- ierobežotas nozares līmeņa sarunas par darba koplīguma slēgšanu un darba koplīgumu nelielo piemērojamību
- ierobežots trīspusīgums un efektīva sociālā dialoga satvari
- sociālo partneru autonomijas trūkums un valsts dominējošā loma
- uzticības trūkums starp sociālajiem partneriem, abām nozares pusēm un valdībām

Vajadzības:

- leģislatīvas reformas sociālā dialoga un koplīguma slēgšanas sarunu sekmēšanai
- valsts atbalsts
- vairāk dalībnieku, plašāka pārstāvība, uzlabotas spējas un lielākas sarunu vešanas pilnvaras
- labāki cilvēkresursi un prasmju uzlabošana
- vairāk finanšu resursu

Norādes politikas veidošanai

Covid-19 pandēmija ir mainījusi apstākļus, kuros tika veikta šī izpēte, un šā ziņojuma sagatavošanas brīdī nav zināms, kādas būs šīs pandēmijas sekas ilgākā termiņā. Mēs jau esam redzējuši, ka sociālais dialogs ir sniedzis zināmu ieguldījumu krīzes risināšanā. Tomēr ir arī skaidrs, ka tiks ietekmēti spēju veidošanai un sociālajam dialogam pieejamie resursi un rīki. Ņemot vērā šo atrunu, turpmākās piezīmes joprojām ir aktuālas.

Ziņojumā spēju veidošana ir definēta kā sociālo partneru prasmju, spēju un pilnvaru uzlabošana, lai tie dažādos (ES, valsts, reģionālajā, nozares, uzņēmuma un iestādes) līmeņos varētu iesaistīties šādās jomās:

- sociālais dialogs
- darba koplīguma slēgšanas sarunas

- darba tiesisko attiecību (kop)regulēšana
- trīspusējas un divpusējas apspriešanās
- publiskās politikas veidošana
- ietekme uz publiskās politikas veidošanu ar interešu pārstāvēšanas palīdzību

Sociālais dialogs un efektīvas sociālo partneru attiecības kalpo sabiedrības interesēm, un publiskajai politikai tās būtu jāatbalsta. Ir noteiktas arī turpmāk izklāstītās norādes politikas veidošanai.

- Būtu jāatbalsta centieni novērst strukturālos trūkumus sociālo partneru attiecību valsts sistēmās.
- Būtu jāievēro un jāstiprina sociālo partneru autonomija.
- Būtu jāatbalsta sociālo partneru centieni palielināt to dalībnieku skaitu, panākt plašāku pārstāvību un uzlabot spējas vest sarunas un īstenot vienošanās.
- Divpusējs sociālais dialogs ir valsts sociālo partneru attiecību centrā, un tā pamatā būtu jābūt atbalstošam tiesiskajam regulējumam.
- Būtu jāatbalsta abu nozares pušu zinātnības uzlabošana saistībā ar konkrētām prasmēm.
- Sociālajiem partneriem būtu jāiegulda darbs, lai veidotu vai vajadzības gadījumā atjaunotu uzticību, tādējādi nodrošinot efektīvāku sociālo dialogu.
- Labākas saiknes starp ES un valsts līmeņa sociālo partneru attiecībām, tostarp efektīvāka Eiropas autonomo nolīgumu īstenošana, sekmētu efektīvāku sociālo dialogu.
- Varētu īstenot lielāku skaitu sociālo kampaņu par sociālo dialogu un tā sniegtajām iespējām saistībā ar darba nosacījumu un konkurētspējas uzlabošanu.
- Eurofound varētu turpināt izvērtēt un, iespējams, izstrādāt specializētus rīkus Eiropas sociālo partneru dalībnieku savstarpējas mācīšanās pasākumu veicināšanai.

Papildu informācija

Ziņojums "Spēju veidošana efektīva sociālā dialoga nodrošināšanai Eiropas Savienībā" ir pieejams <http://eurofound.link/ef20002>

Pētniecības vadītājs: *Christian Welz*
information@eurofound.europa.eu